

# Jak Memorandum 68 pobouřilo Sověty

Právě před padesáti lety, v květnu 1968, vzniklo v pražské Vojenské politické akademii Klementa Gottwalda takzvané Memorandum 68 neboli dokument s oficiálním názvem Formulovat a konstituovat československé státní zájmy v oblasti vojenství. Text připravený dvačtyřiceti vojáky pod vedením Milana Ždímal, Bořka Švarce a Vladimíra Řeháka za podpory rektora akademie Vojtěcha Mecla požadoval omezení vojenské závislosti Československa na Sovětském svazu a na Varšavské smlouvě.

Signatáři se postavili proti Brežněvově doktríně omezené suverenity členských států Varšavské smlouvy. Ofenzivní strategii považovali za mylnou volbu, která působila destruktivně na společenský vývoj a její realizace by změnila naši zemi v poušť. Odmítli i argumentaci neustále se odvolávat na německou hrozbu.

Memorandum nejaktivněji podporoval generál Václav Prchlík, náčelník hlavní politické správy armády. Ten se v únoru 1968 stal na návrh Alexandra Dubčeka vedoucím 8. oddělení ÚV KSČ, které politicky řídilo ministerstvo vnitra a obrany. Od nástupu připravoval Prchlík koncepci nové státní bezpečnostní politiky a novou československou vojenskou doktrínu respektující suverenitu a zájmy naší země.

Osudnou se mu stala tisková konference z 15. července 1968, na níž kritizoval prodlužující se pobyt sovětských jednotek vracejících se ze cvičení Šumava, což mělo ovlivnit politické dění v republice.

Vyvolalo to ostrou reakci sovětské vlády, která Prchlíka obvinila z prozrazení utajovaných skutečností. Dubček nedokázal tomuto tlaku čelit a generála z funkce vedoucího 8. oddělení odvolal. Poté se Prchlík setkával jen se sankcemi. Byl odvolán z ÚV KSČ a vyloučen ze strany, zbaven poslaneckého mandátu a z hodnosti generálplukovníka degradován na vojína. V březnu 1971 byl odsouzen nejdříve ke třem rokům a později ke 22 měsícům vězení. Odpykal si je ve věznici na Borech. Potrestáni byli i tvůrci a signatáři Memoranda 68.

Při srpnovém vpádu vojsk Varšavské smlouvy pak nebyl jako první obsazen generální štáb armády, ale právě Vojenská politická akademie Klementa Gottwalda. Následně ji na rozkaz prezidenta republiky Ludvíka Svobody přemístili do Bratislavy.

Memorandu se nevyhnulo ani známé Poučení z krizového vývoje z prosince 1970, kde se uvádí: „Jedním z politických a ideologických center pravice byla Vojenská politická akademie, z níž vzešlo v létě 1968 dokonce oficiální memorandum s požadavkem, aby byly přehodnoceny zásady vojenské politiky strany a státu schválené XIII. sjezdem KSČ a aby byla upravena čs. vojenská doktrína na základě revize našeho vztahu k Varšavské smlouvě.“

Ano, v tom dokument nelže, to bylo skutečně cílem autorů. Příznačné je, že poučení už decentně z názvu akademie vynechalo jméno Klementa Gottwalda, i když bratislavská škola si jej ponechala.

Antonín Rašek  
*sociolog*